

Аутодафе. роман

КУПИТИ

Події роману розгортаються в Іспанії кінця XV століття, коли правили король Фердинанд і королева Ізабелла, відбулося звільнення країни від мусульманського панування і надзвичайно посилилося переслідування іновірців. Повсюдно створювались ґетто для юдеїв і маврів, а на околицях великих міст, на зловісних «площах вогню» світські урядники за ухвалами Нової інквізиції спалювали живцем нерозкаяних єретиків. Це була епоха відчайдушного протистояння жорстокості та милосердя. Роман привертає увагу не лише гострим і динамічним сюжетом, а й цікавими історичними фактами, ґрунтовним джерельним матеріалом.

МАРК КОРДА

АУТОДАРЕ

Марк Корда

АУТОДАФЕ

Роман

Корда Марк

Аутодафе : [роман] / Марк Корда. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2023. — 240 с.

ISBN 978-966-10-8719-3

© Корда Марк, 2022

© Навчальна книга — Богдан, виключна ліцензія на видання, оригінал-макет, 2023

Події роману розгортаються в Іспанії кінця XV століття, коли правив король Фердинанд і королева Ізабелла, відбулося звільнення країни від мусульманського панування і надзвичайно посилювалося переслідування іновірців. Повсюдно створювались ґетто для юдеїв і маврів, а на околицях великих міст, на зловісних «площах вогню» світські урядники за ухвалами Нової інквізиції спалювали живцем нерозкаяних єретиків. Це була епоха відчайдушного протистояння жорстокості та милосердя.

Роман привертає увагу не лише гострим і динамічним сюжетом, а й цікавими історичними фактами, ґрунтовним джерельним матеріалом.

Охороняється законом про авторське право.

*Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу видавництва.*

«Навчальна книга — Богдан», просп. С. Бандери, 34а, м. Тернопіль, Україна, 46002.

«Навчальна книга — Богдан», а/с 529, м. Тернопіль, Україна, 46008.

У випадку побажань та претензій звертатися:

т/ф (0352) 520 607 office@bohdan-books.com

Інтернет-магазин «НК-Богдан»:

www.bohdan-books.com mail@bohdan-books.com

т. (0352) 519 797, (067) 350 1870, (066) 727 1762

Електронні книги: www.bohdan-digital.com

Гуртові продажі: т/ф (0352) 430 046, (050) 338 4520

м. Київ, просп. Л. Каденюка, 27: т/ф (044) 296 8956; (095) 808 3279,

nh-bogdan@ukr.net

Інтернет-магазин «Дім книги»: dk-books.com

т. (067) 350 1467. (099) 434 9947

*Помилятися — справа людська,
наполягати ж на помилках —
справа диявольська.*

Видатний богослов і філософ
Августин Блаженний (354–430 рр.)

*Єресь — це гріх, за який винного
слід не лише відлучати від Церкви,
а й вилучати зі світу смертю...*

Католицький теолог і філософ
Фома Аквінський (1225–1274 рр.)

*У деякі епохи історії християни
іноді допускали практику
нетерпимості й не дотримувалися
заповіді любові, тим самим
викривляючи обличчя Церкви.*

Римський Папа Іван Павло II
(1920–2005 рр.)

ІСТОРИЧНА ДОВІДКА

У другій половині XV ст., наприкінці середньовічної епохи, в Іспанії відбулися вагомі суспільні зміни. Завершився тривалий, украй виснажливий процес Реконкісти, відвоювання християнами Іберійського (Піренейського) півострова, захопленого мусульманами — арабами із Сирії та берберами з Північної Африки. Колись подрібнена, розколота на самостійні християнські держави, знесилена анархією, дворянською смутою і кривавою війною з іновірцями Іспанія нарешті об'єдналася й перетворилася на сильну централізовану державу, в якій формувалась абсолютистська монархічна влада.

Фердинанд Арагонський (1452–1516 рр.) та Ізабелла Кастильська (1451–1504 рр.) прагнули не лише єдності країни і необмеженої влади, але й єдності віри, цілковитого панування Римської церкви. Дієвим інструментом королівського подружжя стала Нова інквізиція, запроваджена Папою Сікстом IV, яку очолив монах Томас Торквемада, духівник її високості королеви (в той час правителі Іспанії мали титул «високість», а не «величність»). Вістря інквізиції було спрямовано проти маранів — юдеїв, силою змушених перейти в католицьку віру й масово звинувачуваних у «юдейській ересі», таємному сповідуванні Мойсеєвого закону.

Інквізиція домагалася від віровідступників покаяння і накладала на тих, хто визнавав свою провину, церковні та всілякі інші покарання — стягувала грошові штрафи, позбавляла чинів і посад, конфісковувала рухоме й нерухоме майно, ув'язнювала чи відправляла на галери. Якщо ж звинувачений у ересі не хотів каятися, виявляв непокору, його передавали місцевим чиновникам і спалювали на багатті у присутності монархів, урядників, придворних, духовенства та численного простолюду. Такі публічні церемонії, організовані інквізицією для суду над єретиками, отримали назву аутодаф́е, тобто «акту віри».

У січні 1492 р. християнське військо підкорило Гранадський емірат — останнє мусульманське володіння в Іберії. У березні того ж

року Фердинанд та Ізабелла підписали сумнозвісний едикт про вигнання юдеїв з Іспанії, після чого були названі Папою Олександром VI «католицькими королями». Восени 1492 р. за фінансової підтримки монархів відбулася морська експедиція Христофора Колумба, що завершилася відкриттям Нового Світу — Америки. Внаслідок цього Іспанія здобула величезні колоніальні володіння за океаном, ставши могутньою світовою імперією, над якою, гордовито казали іспанці, ніколи не заходило сонце...

Двоє кістлявих братів-домініканців у білих сутанах, чорних плащах із капюшоном і легких шкіряних сандаліях на босу ногу, що гулко ляскали по брудних кам'яних плитах, сторожко спускалися в холодне моторошне підземелля.

Перед ними сунувся, важко-хрипко посапуючи, гладкий нагладач із факелом у руці, від якого несло їдким потом і гідким бражним перегаром. На ремені тюремника бовталася й монотонно побрязкувала в'язка ключів, нанизаних на потертий мідний ланцюжок.

За монахами плелися охоронці у повному військовому спорядженні: міцний коротун, років за сорок, із хижим виразом засмаглого обличчя, й високий молодик, ледь за двадцять, який незграбно щулився, втягував голову в плечі, немов остерігався зачепити шоломом стелю.

Нагладач відімкнув камеру в самісінькому кінці коридору. В ніс ударив нестерпний сморід від бруду й неприбраних людських випорожнень. У миготливому світлі факела з темряви виринула згорблена постать чоловіка в лахмітті, прикутого ланцюгом до стіни...

Уранці, тільки-но зблиснуло сонце, під гвалт натовпу і протяжний церковний передзвін із воріт старого домініканського монастиря, в якому нещодавно розмістилася Свята інквізиція, неквапно потягнулась колона нечестивих єретиків і відступників.

«Підлі марани! В багаття негідників!» — верескнула насуплена матрона з дитям на руках. «Лукаві безбожники! Скарати всіх! Оддати вогню!» — в очах християн палахкотіла ненависть, а з уст линули прокльони на адресу юдеїв та вихрестів, які потайки дотримувалися Мойсеєвого закону.

«Хвала отцям-інквізиторам! — горланив вусатий чолов'яга в рудому вицвілому береті. — Хвала Божим слугам, які рятують заблудлі душі!...» Слова розчинялися у гнівному, зловісному лементі; з-під сотень ніг здіймалася пливка сиза курява.

Він стояв у натовпі, байдуже оглядаючи процесію. Дебелий монах із ретельно вистриженою тонзурою несе зелений хрест інквізиції,

вкритий чорною траурною вуаллю. Ратники у коротких плащах і блискучих шоломах: на лівому боці висить меч, на правому — кинджал, у лівій руці кожен тримає щит, а в правій — спис із залізним наконечником.

Священник у парадній рясі, якого супроводжують чотири клірики, читає врочисту месу. При його наближенні народ стихає і клякає на узбіччі: вірні схиляють голови й гарячково промовляють молитви, щоб захистити себе від диявольських підступів і зберегти душу в чистоті та праведності — аби не впасти в єресь. Бо Священний трибунал нічого не пробачає.

А ось і відступники, які нахабно глумилися з Христової віри. Босі, з незапаленими свічками в руках, у принизливих полотняних санбеніто². Ті, що попереду, покаялися й визнали себе єретиками — примирилися з Церквою. Їхнє майно конфіскують на користь Святої палати й найсвітлішої корони, а самих відправлять за ґрати на хліб і воду. Або на галери.

Ті ж, які позаду... О, їм не позаздриш! Вони не хочуть каятись, коритися, не бажають примиритися з Матір'ю Церквою. Цих затятих, упертих, непоступливих беззаконників передадуть світській владі для страти — і сплять живцем на багатті. Кажуть, що після Страшного суду душі нечестивців уже не знайдуть свої тіла — це вічна кара за гріх єресі!

Його погляд ковзнув по згорбленому чоловікові в санбеніто з намальованим на грудях хрестом і паперовому ковпакові у формі конуса, подібному на єпископську митру. Поряд ішли брати-домініканці в білих сутанах і чорних плащах та охоронці: міцний засмаглий коротун, певно, за сорок, і високий молодик, ледь за двадцять, який незграбно щулився й утягував голову в плечі.

На шию чоловікові накинули мотузку, кінцями якої зв'язали руки. Той ледве рухався — не ставало сил. Ковпак сповзав із голови, свічка в руках здригалася. Кошаві монахи безперестанку про щось бубоніли, а коротун-охоронець час од часу штурхав нещасного в спину, аби не затримував урочистої ходи, упівголоса злостиво покрикуючи: «Ворушися, нехристе! Скоріше!»

Аж раптом нечестивець кволо повернув голову й зацьковано зиркнув на पनिшклу юрбу...

Його немов уразила отруйна змія. Наче пронизала сарацинська
стріла. Пройшла наскрізь.

У тому німеччому єретикові в сірому санбеніто з червоним хрестом
на грудях...

«Ні-ні, не може бути! Не може...»

Він упізнав у ньому себе!

Дон Родріго Хіменес сидів у ліжку, витираючи з лоба краплини поту й поволі доходячи до тями. Кляті демони! Примари знову вдерлися у сон, аби збаламутити праведну християнську душу.

Обережно посунув ковдру, щоб не збудити кохану дружину, яка занурила кирпатий носик у пухку білосніжну подушку. Легка тінь з високого балдахіна падала на її чарівне личко, зігріте м'яким ніжним рум'янцем.

Від самого погляду на неї, від одного дотику до її в'юнкого смоляного волосся, від тонкого, ледь-ледь солодкого аромату парфумів, що пестливо огортав її тіло, — розбурхана нічними демонами кров стишилася.

У тазі, що стояв на лавці, весело блискотіла джерельна вода. Із вузьких, як бійниці, здвоєних мозаїчних вікон у спальний покій пробивалося тьмяне світло, кидаючи навкруг мерехтливі кольорові плями.

А в глибоких віконних нішах виструнчилися срібні, оздоблені позолотою глечики, подібні на дівочі фігурки, — з гострими носиками, довгими шийками і грайливо зігнутими ручками.

Дон Родріго належав до славного дворянського роду, що віддавна вірою-правдою служив кастильській короні й завзято боронив і пристрасно звеличував святу Римську церкву.

Усі його предки — прадіди, діди й світлої пам'яті батько, дон Фернандо, який минулої осені віддав Господові свою палку душу, — кованим мечем і незламним словом Божим відвойовували Іберію у поган-сарацинів. Напевно, усі без винятку.

У дитинстві він захоплювався батьковими розповідями про рицарські звияги далекого пращура — дона Сальвадора, який чотири століття тому, в травні тисяча вісімдесят п'ятого року від Різдва Христового, уславився при звільненні кастильської столиці Толедо. Історичний рубіж між християнами і маврами пересунувся далеко на південь — з річки Дуеро на річку Тахо.

Пращур першим здійняв іспанський прапор над головною вежею Алькасару, палацу місцевих емірів, і отримав щедрі дарунки від короля Альфонса VI, а згодом у кривавому бою врятував загального улюбленця дона Руя Діаса з Вівара, прозваного Сідом Кампеадором, здобувши заслужену повагу всього християнського війська.

Натомість його тиха, сердечна й богобоязна матір, донья Анна, щоразу ставила у приклад іншого благородного предка — дона Родріго, котрий два століття тому був архієпископом Толедським і відзначився смиренним служінням Богові й Церкві. Матінка хотіла, завжди мріяла, щоб її єдиний син пішов тим самим благим шляхом і став добрим пастирем для народу.

Він витер обличчя, розтер рушником груди і плечі, розписані рубцями від ворожих клинків. Одягнув білу шовкову сорочку, сірі короткі штани, панчохи до колін і взувся у сап'янові туфлі з металевою пряжкою. Підперезався ременем, з якого звисав кинджал у формі латинського хреста, накинув на плечі червоний плащ, прошитий по краю золотою ниткою, і підхопив зі стільця свій улюблений скимитар — арабську шаблю з дамаської сталі, інкрустовану дорогоцінним камінням.

Іще раз ніжно поглянув на дружину, легко прочинив дубові двері та опинився в капелі — молитовній кімнаті, що була поряд зі спальнею. Опустився на коліна коло вітваря, схилив голову перед золотим розп'яттям і впівголоса пристрасно помолився, раз за разом промовляючи «Отче наш» та «Аве Марія». А насамкінець прошепотів: «Непохитно надіюсь на Господа, і Він прихилився до мене...»⁴

Задуманий, зосереджений, не помічаючи слуг, які доливали у настінні світильники олію, зійшов сходами на перший поверх, перетнув урочисту залу, завішену портретами предків, а також arrasami⁵ фламандських майстрів, на яких було зображено хрестові походи у Святу землю, поминув простору прихожу й опинився на широкому майданчику перед головним входом у палац — у лагідному промінні ранкового сонця.

Цей палац, збудований його батьком, доном Фернандо, і нещодавно реконструйований ним, доном Родріго, викликав заздрість не лише простих міщан, заможних майстрових, грошовитих купців, але й титулованих аристократів і поважних королівських вельмож.

Подейкували, що маєток лоскотав нерви навіть... ой, не наводь тінь на ясні персони!.. найвищих осіб. Звісно, безглузді плітки, але ж на чужий язик уздечку не накинеш.

Палац із сірого граніту, за яким тягнувся квітучий сад, височів на три поверхи. Його фасад прикрашали барвиста ліпнина, різьблені орнаменти, кольорові кахлі, численні арки у формі підкови, що спиралися на круглі колони з вишуканими чотирикутними капітелями. Всередині був затишний дворик-патіо з чарівним мармуровим фонтаном, що аж іскрився, сяяв у веселкових бризках і струменях води, даруючи таку жадану живильну прохолоду.

Дон Родріго надів капелюха з пір'ям і застиг перед цією розкішною будівлею, нетерпляче озираючи вулицю. Високий, стрункий, елегантний, із цупким чорним волоссям майже до плечей і тонкими, красивими рисами обвітреного в походах обличчя. На чолі й лівій брові були рубцюваті шрами, в засмаглому овалі лиця виразно вимальовувалися короткі вуса й охайна борідка, а під жорсткими бровами уперто й насмішкувато поблискували злегка примружені сіро-зелені очі.

Він очікував гінця із Севільї — королівської резиденції їх високостейб дона Фердинанда Арагонського та доньї Ізабелли Кастильської.

Населення, що проживало на берегах річки Ібер (Ебро) та вздовж усього побережжя Середземного моря, греки назвали іберами, а півострів — Іберійським.

У давні часи сюди прийшли кельти, що спричинило виникнення змішаного племені кельтіберів, а також невгамовні греки, фінікійці та карфагеняни, які завзято колонізували край.

У третьому столітті до Христа римляни зуміли об'єднати ці землі під своєю владою і нарекли їх Іспанією, зробивши частиною потужної, майже неосяжної держави.

Коли ж Західна Римська імперія впала під ударами варварів, на півострів посунули полчища вестготів під орудою короля Аларіха I. Вони заснували тут власну державу, якій не покорилися тільки гірські північні племена — васкони, астурійці й кантабріанці.

Наприкінці шостого століття після втілення Господа король вестготів Реккаред, син прихильника аріанства Леовігільда, запровадив ортодоксальне християнство як панівну релігію, учинивши наступ на єретиків-аріан і посиливши гоніння юдеїв.

Однак правовірних християн також чекало Боже випробування: влітку сімсот одинадцятого року в Іберію вдерлися араби і бербери — мусульманські племена Північної Африки, які вщент розгромили військо короля Родеріха і зруйнували вестготську державу. Християни не встояли перед маврами, бо кара за гріхи не минає нікого...

Дон Родріго погладив улюбленого пса Гектора й повернувся до палацу. Він не звик марнувати час і піднявся в бібліотеку, щоб вирішити господарські справи. Через вузькі спарені вікна із прозорим склом у покій вільно вривалися ефірні небесні потоки. У великих різьблених дубових шафах і розміщених під стінами скринях зберігалися сотні старовинних сувоїв та дорогоцінних книжок. Поряд із бібліотекою тулився куций, тісненький скрипторій⁷, у якому двоє молодих ліценціатів⁸, випускників університету Вальядоліда, старанно

виводили на добротному пергаменті й глянцевою папері, привезеному з Кордови та Венеції, премудрі латинські тексти.

Того дня дон Родріго прийняв кількох управителів і нотаріусів, які складали звіти про грошові прибутки. У власності сеньйора Хіменеса перебували величезні статки: замки у Галісії і Наваррі, маєтки в усіх чотирьох округах Нової Кастилії — Толедо, Талавері, Сагрі та Сіслі, земельні володіння у селах-алькеріях — Аламеда, Алькардете, Вілья де Муелас, Карраскаль, Лочес, Масарамбос, Оліасаль Кабір та інших, де розкинулися родючі поля, виноградники, фруктові сади й оливкові гаї, до яких тягнулися зрошувальні канали, викладені з каменю або червоної цегли, що подавали воду завдяки великим дерев'яним колесам-норіям, установленим на річках та озерах.

Окрім того, сеньйорові Хіменесу належали стада худоби, табуни коней, млини, пекарні й винарні, а також одна золота і три срібні рудні, що приносили чималий зиск. Усьому цьому треба було дати раду! Він найняв кращих управителів-каштелянів, яким щедро платив і за якими встановив ретельний нагляд. До речі, за наглядачами також наглядали. Але врешті-решт на важливих місцях залишилися ті, хто умів працювати і виявляв чесність та відданість господарю. Дон Родріго тримав у руці срібний стиль і механічно, якимось відчужено записував на дерев'яних дощечках, змащених воском та з'єднаних шнурівкою, головні звітні показники: на одній — прибутки, на другій — збитки. І щоразу зиркав на двері...

За першим військом мусульман, що налічувало дванадцять тисяч шабель, в Іберію рушили ще дві потужні хвилі арабів із Сирії та берберів із Півночі Африки: вісімнадцять тисяч у сімсот дванадцятому році та близько двадцяти тисяч — у сімсот сорок першому. Їм вдалося доволі легко захопити півострів, за винятком непоступливих північних районів: більшість християн залишилася під владою чужинців, а найрішучіші під проводом Пелайо, родича останнього короля готів, подалися в Астурію і передгір'я Піренеїв, сповнені прагнення боронити край та віру. Нова влада на диво лояльно поставилася до місцевого люду, припинивши переслідування єретиків та юдеїв і залишивши за всіма «невірними» право сповідувати власну релігію й дотримуватися своїх звичаїв.

Іберійці називали арабів і берберів маврами. Це слово прийшло до них від греків і римлян: воно означало «темний» і пов'язувалося з корінними мешканцями Північної Африки, яку Римська імперія іменувала Мавританією — Цезарійською на сході й Тингитанською на заході. Іберійці поступово переймали арабську мову, користуючись нею нарівні з рідною латиною. Частина місцевих жителів переходила в іслам, завдяки чому вільні люди позбавлялися подушного податку, а раби і кріпосні селяни, колони, здобували свободу. Новонавернені звалися мусалімами, їхні ж нащадки — мувалладами. А тих християн, які лишилися на захопленій території, але не відступилися від батьківської віри, не прийняли магометанства, — тих звали мосарабами...

Коли слуга на ім'я Педро, міцний, чорнявий, років тридцяти, відчинив двері й схилив голову в поклоні, дон Родріго полегшено видихнув — слуга сповістив про приїзд гінця із Севільї.

— Мир тобі, любий! — На порозі бібліотеки у сліпучому сонячному ореолі, немов ангел, наче ясна небесна богиня, перед захопленим поглядом сеньйора Хіменеса постала його кохана.

О, ця граційна фігурка з тонкою талією, і це розкішне смоляне волосся, і це ніжне, усміхнене обличчя з легким рум'янцем і чарівними очима, що світяться чистою небесною блакиттю!

— Доброго дня, моє серденько! — Він рвучко підвівся з крісла і вийшов із-за широкого столу, закладеного купою дощечок-записників. — Ти сьогодні така чарівна!

— Лише сьогодні, любий? — Донна Домінга грайливо усміхнулася. — Хіба ти не казав те саме вчора, і позавчора, і позапозавчора? І щодня, любий, відколи великодушний Господь навіки поєднав нас?

— Звісно так! Звісно... — Він поцілував їй руки й ніжно пригорнув до себе, вдихнувши легкий квітковий аромат і відчувши тепло її пружного, бездоганного тіла. — Ти найчарівніша жінка! На всьому Божому світі!

— Дякую тобі, мій пане, — вона удоволено кивнула головою, а ще за мить стрепенулася, коли його рука лягла їй на спину. — Ой, певно, сукня волога. Я тільки-но з купальні. Не догледіла.

— Усе гаразд. — Дон Родріго ще дужче притиснув дружину до себе. Вишукане шовкове плаття, прикрашене діамантами й золотими вишивками, стиха зашаруділо. — Усе гаразд, моє серденько.

Донна Домінга мимоволі напружилась:

— Щось не так?

— Не розумію...

— Щось сталося? — У його словах, у тому заспокійливому «Все гаразд» бриніла якась непевна нотка. О-о, вона знала його, як саму себе, мов прожила з ним довгий вік, а не короткі три роки. Відчувала найменші зміни в його настрої, ледь помітні інтонації, ледве видимі знаки.

— Ні-ні, не тривожся.

— Тереза зранку казала, що ти приймаєш каштелянів. Я й не поспішала, не хотіла заважати. Може, якісь збитки?

— Ні, все гаразд.

— Зажди: ти чекав гінця із Севільї.

— І таки діждався, — дон Родріго бадьоро хитнув головою. — Отримав листа. Наступного тижня — нарешті в похід!

— О, я знаю, любий, як ти цього прагнув. Знаю... І як тебе манить оте криваве боїще. Знаю і розумію. Але я тривожуся за тебе. Боюся!

— Це справа честі. Вище цього нема нічого. Вище — лише Господь. — Дон Родріго поцілував дружину в чоло.

Він розповів їй, що послав гінців до васалів, аби ті найближчого вівторка прибули до Толедо з гідними мужами-рицарями. Васали, як звично, мали зібрати своїх васалів і спорядити загони із вершників-ідальго та піхотинців-селян.

— Божого дня вівторка, — поволі вимовив дон Родріго, — з самого ранку, за міськими мурами, на іншому боці Тахо, поблизу Пуенте де Алькантра⁹, відбудеться загальний збір. А після огляду сил і напутнього єпископського благословення... Христове військо знову рушить на південь — на священну війну проти сарацинів!

Донна Домінга витримала паузу, а тоді спробувала вдруге:

— Послухай, любий. Мені здалося... Тебе щось непокоїть?

Він нерішуче підійшов до столу й дістав з-під навощеної дощечки два аркуші паперу.

— Гаразд. Не хотів тобі казати... Відразу за королівським гінцем із Севільї прибув другий посланець.

— Від кого?

— Від Мігеля.

— Якого саме?

— Від нашого доброго друга, сеньйора Гонсалеса, одного із секретарів його королівської високості.

— А-а, так, — відказала донна Домінга.

— Мігель пише... Я щойно розшифрував його листа. Він попереджає нас про небезпеку.

— Про яку?

— Не знаю, що й гадати...

— Прошу, любий, кажи вже!

— Мігель випадково почув розмову його королівської високості...

— Ну!

— Розмову короля з Великим інквізитором. Ішлося про нас.

Із відчиненого вікна донісся хрипкий голос глашатая, що сповіщав про чергові рішення капітулу присяжних¹⁰.

Дон Родріго тримав у руці аркуші паперу, нерішуче переминаючись із ноги на ногу. Йому ніяк не хотілося читати злочасного листа, щоб не псувати настрої дорогій дружині.

— Послухай, дон Мігель занадто прискіпливо ставиться до кожного слова. Придворне життя навчило його зважати навіть на дурнуваті жарти блазнів, на безпутні витівки карлиць. Не переймайся, моє серденько.

— Читай, прошу тебе. — Донна Домінга благально глянула на чоловіка. — Я хочу знати.

— Може, то лишень плітки.

— Прощу тебе!

— Гаразд.

Дон Родріго підійшов до каміна, розміщеного між спареними вікнами, вступив очі в папір і неохоче взявся читати.

«В ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа! Амінь!

Дорогий друже, шлю тобі сердечні вітання із Севільї. Усі ми в очікуванні чергового походу на південь, що має уславити їх королівські високості й святу Христову віру. Всі наші помисли, усі молитви вірних короні й Церкві сердець — усе звернуто до вас, славних кабальєро, безстрашних рицарів, покликаних розбити останнє кубло сарацинів на землі Іберійській. З вірою непохитною й поміччю Божою здобудете перемогу!

Пам'ятаючи про твою безмірну ласку, — читав далі дон Родріго, — про ту виняткову щедрість, яку свого часу, в пору безпросвітнього відчаю і розпуки, ти милостиво виявив до мене і сім'ї моєї, наважуюсь звернутися до тебе зі словами остороги. Сліпий випадок зробив мене свідком розмови, яку я, скажу відверто, волів би й не чути. Однак оскільки Господь долучив мене до цієї таїни, втішаю себе думкою, що саме Він, наш Спаситель, хотів застерегти тебе через мене.

У пізню вечірню годину, скінчивши службу й загасивши світильники, я зібрався виходити з покою секретарів, як раптом почув знайомі

голоси — і застиг у страху перед ледь прочиненими дверима. Не знаю, що змусило мене лишитися, хоча я міг вийти, так, міг би вийти з того покою, — але не вийшов. Я тихо відступив од дверей і сховався за великою шафою, закладеною сувоями, книжками та писарськими знаряддями.

У сусідній залі, як я почув, були його королівська високість дон Фердинанд і преподобний отець Томас де Торквемада, глава Супреми¹¹. Його високість говорив про те, що війна з магометанською Гранадою потребує усе більших коштів і що корона розраховує на всемірну допомогу Святої інквізиції у справі конфіскації майна зрадливих юдеїв, непоступливих єретиків і гордовитої знаті, яка виступає супроти трону.

Його високість назвав кілька імен, а тоді, після короткої паузи, немов у сумнівах, мовив: “А як бути з доном Родріго, сеньйором Хіменесом? Його дружина — близька родичка дона Хуана Пачеко, колишнього магістра ордену Сантьяго¹², який стільки літ воював з нами і всіляко допомагав португальцям. Нам доносили, що вона підтримує зв’язок із бунтівними грандами Галісії, Андалусії та Естремадури”.

Преподобний отець відповів: “Про дружину дона Родріго нічого сказати не можу, але про самого сеньйора Хіменеса надходять тривожні відомості: начебто він збирає єретичні тексти, допомагає юдеям і маврам, проводить непевні диспути на теологічні теми і, кажуть також, займається якимись дослідями в таємній лабораторії, розміщеній у його замку в Наваррі”.

Більше нічого не чув, бо високі персони покинули залу. В щирій тривозі про тебе, дорогий друже, і твою чарівну дружину Домінгу пишу ці рядки. Як тільки прочитаєш моє послання, одразу віддай його вогню — не можна допустити, щоб цей лист утратив до чужих рук. Пристрасно молю Бога про вас — нехай Господь, Син Діви Марії, нагородить вас терпінням, смиренням і спасінням безсмертної душі!

Слава Отцю, і Сину, і Святому Духові. Амінь.

Із Севільї, резиденції їх високостей, твій друг Мігель».

Дон Родріго узяв зі столу ще кілька аркушів паперу й, підпалюючи їх по черзі, кидав у камін.

Донна Домінга розпачливо стиснула руки і знесилено сіла у крісло, тихо проказуючи:

— Боженьку, відверни від нас кару Свою! Боженьку...

Отець Томас Торквемада схилювся над столом у скромній келії, міркуючи про діяння Святої інквізиції.

За волею Господа й ухвалою їх високостей дона Фердинанда і доньї Ізабелли на його плечі лягла незмірна духовна ноша.

Бо хіба є щось важливіше за віру, її захист від брудних витівок диявола й нищого лукавства єретиків? Віра — наша єдина драбина на Небо.

«Не можна слабкодухість виправдовувати любов'ю. І не слід милосердя перетворювати на всепрощення, — запевняв себе отець. — Інакше крамольні думки розтерзають розум християн, як чумна виразка пожирає їхні тіла! Нема чого дивуватися францисканцям, яким завжди бракувало освіти і знання догматики, однаке коли на єретичні відступи не зважають прелати чи навіть учені схоласти, які досягнули вищу логіку...»

Стиха рипнули двері, впустивши до келії невисокого молодого монаха з блідим, аж сіруватим обличчям і текою в руках.

— Вибачте, ви просили...

Отець Томас здригнувся, розгублено глянув на ченця, виринувши з потоку думок:

— Фра13 Дієго, ти?

— Так, отче. Я приніс нові інструкції інквізиторам, зваживши на ваші вчорашні поради.

— Сідай за стіл. І читай.

Брат Дієго примостився на стільці навпроти Великого інквізитора й дістав із течки папери.

— Можна розпочати, отче?

— Що?.. Еге ж, починай.

— «Перше. Відразу після приїзду в те місце, де має діяти інквізиція, — виразно промовляв фра Дієго, — інквізитори видають едикт із зазначенням строку — тридцять, сорок чи скільки уважатимуть за потрібне днів, щоб усі місцеві жителі, які виявилися

винними в єресі або віровідступництві, могли добровільно прийти і щиросердно покаятися, розповідаючи все, що вони знають не тільки про себе, але й про інших людей, які впали в той самий блуд...»

Отець Томас уважно вслухався у текст, що стосувався цього строку милосердя, коли кожен грішник міг очиститися перед Господом, склавши покаєння і заплативши грошовий штраф, призначений на війну, інші благочестиві справи і для виплат службовцям Святої інквізиції. От-от, кожен отримує шанс звільнитися від гріха, але ж не кожен хоче ним скористатися. На жаль, далеко не кожен.

У цьому й проблема — змусити грішника прийти. Далі жодних проблем нема — інквізитори знають свою справу. Якщо у визначений строк особа не з'явиться у Святій палаті й не відкриє свою душу, якщо не донесе на рідних, сусідів, знайомих і навіть на тих, про кого чула лишень з пліток, якщо таким чином нахабно знехтує своїм обов'язком перед Церквою та короною, — о, таким пощади не буде.

— «Їх високості не вважають бажаним милостиво залишати майно єретикам і віровідступникам, — читав фра Дієго, — які повернулися в лоно істинної Церкви після закінчення строку милосердя, й мають право власності на все майно засуджених і тих єретиків, які знову прийняли віру, з того дня, коли вони здійснили злочин, упавши в єресь, а казна їх високостей може вимагати майно, продане чи відчужене вказаними особами...»

— Стривай, — одізвався отець. — Підготуй клопотання до короля, нашого славного правителя, про збільшення платні служителям: треба давати інквізиторам бодай шістдесят тисяч мараведі¹⁴, приймальникам конфіскованого майна — стільки ж, фіскалам і секретарям призначити по сорок тисяч, а кур'ерам — двадцять. І ще: платню видавати по третинах року, аби вони мали чим харчуватися і не брали дарунки від мирян. Бридка спокуса! Продовжуй.

— «Шосте. Заходи проти живих людей не повинні перешкоджати вживанню заходів проти померлих. Тіла осіб, які вмерли єретиками чи юдеями, необхідно дістати з могил і піддати спаленню, що дозволяє казні секвеструвати їхнє майно...» — Фра Дієго зробив паузу, підвівши очі на Великого інквізитора: — З вашого дозволу, докладні вказівки можемо подати в окремому листі.

Коли монах закінчив читати, отець Томас злегка хитнув головою і втомлено проказав:

— Перепиши інструкцію начисто й передай у скрипторій. І наступного тижня відправ нашим людям.

Брат Дієго піднявся з-за столу, згорнув папери, поштиво вклонився й тихим кроком рушив до дверей.

— І таке, — навздогін мовив отець Томас. — Приготуй мені все про дона Родріго Хіменеса з Толедо. Все, чуєш? Усе! І поцікався також, що відомо про його дружину, родичку дона Хуана Пачеко, колишнього магістра ордену Сантьяго. Кажуть, вона підтримує зв'язок із бунтівними грандами Галісії, Андалусії та Естремадури. Кажуть... Але, як ти розумієш, мене турбує інше: Святу інквізицію цікавить, чи вона чиста перед Богом і Церквою. Зрозуміло? А тепер іди.

Велике військо кількома колонами сунуло на південь, щоб завдати чергового удару сарацинам. Християни палахкотіли незгасним бажанням покінчити з тиранством язичників і звільнити Іберію від нечестивих, плекаючи надію на милосердя Господнє й покровительство блаженних апостолів Петра і Павла.

У сліпучому сонячному промінні виблискували шоломи, лати, мечі й незліченні списи. Тяжко рипіли завантажені доверху вози, гулко тупотіли об землю залізними підковами коні, тоненько дзенькотіли на чоботях рицарів золоті та срібні шпори і зненацька, то тут, то там, із мідних труб і бойових рогів у небо виривалися пронизливі закличні сигнали.

Від рицарів не відставали молоді васали-зброєносці; хтось тримав щити своїх сеньйорів із вирізьбленими гербами й гордовитими девізами: «Я доб'юся», «Іншим не стану», «Знову переможу» або «Я не король, я граф Геварра». Над головами ратників здіймались яскраві, багато розшиті прапори вельмож і грубі, похапцем збиті дерев'яні хрести з розп'яттям. І все, геть усе тонуло у хмарах задущливого пилу.

Захопивши Іберію, мусульмани утвердили там власну державу, яку називали Аль-Андалус і центром якої зробили Кордову. Ще здавна племена Північної Африки нарекли мешканців півострова вандалами, звідки й пішла назва арабської держави — «біляд аль-Вандалус», «країна вандалів». І хоча вона проіснувала ледь не вісім століть, хоча значно розвинула ремесла й торгівлю, хоча досягла вражаючих висот у науці й культурі, однак, як усе суще, була приречена: спочатку розпалася на десятки уламків-еміратів, а врешті зазнала повного краху — під натиском християн і через безупинні внутрішні чвари.

Реконкіста, відвоювання Іспанії, зайняла у вірних багато століть. Особливе значення мало те, що король Альфонс VI повернув місто Толедо, після чого об'єднані сили християнських держав Леона, Кастилії, Наварри та Арагону займали щораз більші й більші території. Коли ж у тринадцятому столітті кастильський король Фердинанд III

назавжди з'єднав Кастилію з Леоном і відвоював Кордову, Севілью, Херес, Кадіс, а король Арагону Хайме (Яків) I повернув Балеарські острови, Валенсію та Мурсію — у мусульман залишилася тільки Гранада.

І ось тепер, за правління їх високостей дона Фердинанда Арагонського та доньї Ізабелли Кастильської, настала пора завершити відвоювання країни¹⁵. Еміром Гранади був Мухаммед XII Абу Абдаллах із роду Насрідів, якого іспанці називали Боабділом і який захопив владу, підступно скинувши батька. До того ж, цей нечестивий Боабділ розв'язав війну проти дядька, батькового брата, який також поривався зайняти трон. Молодий емір визнавав васальну залежність від кастильської корони, нав'язану Гранаді ще два століття тому, але не збирався здаватися на милість католицьких королів...

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

КУПИТИ